

**ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО;
ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО**

УДК 628.4.032(477)

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.6.10>

БОГАТОВ Д.Е., МЄЛЄШЕВ І.С., ПРИХОДЬКО В.С.

РЕЦИКЛІНГ ВІДХОДІВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ

WASTE RECYCLING: CURRENT STATUS AND PROBLEMS

Стаття присвячена дослідженню актуальних проблем утилізації та рециклінгу відходів в Україні. Актуальність роботи зумовлена надзвичайною кількістю відходів, які потрапляють на сміттєзвалище за кожен рік, водночас більшість із них могла бути перероблена, однак такі механізми в Україні залишаються не налагодженими.

Автори зазначають, що під рециклінгом варто розуміти процес переробки відходів за допомогою спеціальних технологій для їх подальшого використання. У статті стверджується, що рециклінг є складовою частиною кругової економіки. Посилаючись на Закон України «Про відходи», автори стверджують, що питання рециклінгу в українському законодавстві розглянуто досить вузько, а саме з відповідних норм щодо утилізації варто витлумачувати особливості рециклінгу.

Головною проблемою, яка гальмує розвиток рециклінгу, визначено брак правового регулювання такої тематики, адже натеper питання рециклінгу в законодавчих актах викладено виключно фрагментарно, що, з позиції авторів, не допустимо в умовах Європейської інтеграції України.

Особливу увагу в роботі звернено на те, що в першому читанні був прийнятий Проект Закону України «Про управління відходами». У відповідному Проекті Закону України «Про управління відходами» вказано, що рециклінг – операція з відновлення, в результаті якої відходи переробляються на продукцію, матеріали або речовини.

У дослідженні наголошується на важливості перейняття досвіду Європейських держав, які успішно впровадили рециклінг та є «передовиками» у цій галузі. Автори переконують, що Україна, підписавши Угоду про асоціацію Європейського Союзу, повинна виконувати свої зобов'язання щодо поліпшення наявної екологічної ситуації, важливою частиною якої варто вважати й політику щодо відходів.

Окрема увага присвячена тому факту, що, не дивлячись на всі складнощі й попри відсутність правового регулювання такого питання, натеper в Україні існує один із найвідоміших проєктів – лабораторія рециклінгу Zelenew.

У статті зроблено висновок, що надалі українському законодавцю варто звернути увагу на необхідність впорядкування відносин щодо рециклінгу. Крім того, вказано, що необхідна подальша наукова розробка такого питання.

Ключові слова: *утилізація, рециклінг, відходи, переробка, екологізація.*

© БОГАТОВ Д.Е. – студент 3 курсу факультету прокуратури (Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого)

© МЄЛЄШЕВ І.С. – студент 3 курсу факультету прокуратури (Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого)

© ПРИХОДЬКО В.С. – студентка 3 курсу факультету прокуратури (Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого)

The article is devoted to the research of actual problems of waste utilization and recycling in Ukraine. The relevance of this study is due to the extraordinary amount of waste that enters the landfill each year, at the same time, most of this waste could be recycled, but such mechanisms in Ukraine remain unresolved.

The authors note that recycling should be understood as the process of waste recycling using special technologies for their further use. The article states that recycling is a component of the circular economy. Referring to the Law of Ukraine "On Waste", the authors argue that the issue of recycling in Ukrainian law is considered rather narrowly, namely the relevant regulations on recycling should explain the features of recycling.

The first problem that hinders the development of recycling is the lack of legal regulation of this topic, because today the issue of recycling in the legislation is covered only in fragments, which from the point of view of the authors is unacceptable in the European integration of Ukraine.

The article pays special attention to the fact that the Draft Law of Ukraine "On Waste Management" was adopted in the first reading. The relevant Draft Law of Ukraine "On Waste Management" states that recycling is a recovery operation as a result of which waste is processed into products, materials or substances.

The article emphasizes the importance of adopting the experience of European countries that have successfully implemented recycling and are "leaders" in this field. The authors argue that Ukraine, having signed the EU Association Agreement, must fulfill its commitments to improve the existing environmental situation, an important part of which should be considered waste policy.

Special attention is paid to the fact that despite all the difficulties, and despite the lack of legal regulation of this issue, today in Ukraine there is one of the most famous projects – Zelenew Recycling Laboratory.

The article concludes that in the future the Ukrainian legislator should pay attention to the need to regulate relations on recycling. In addition, it is stated that further scientific development of this issue is needed.

Key words: *utilization, recycling, waste, processing, greening.*

Вступ. За умов науково-технічного процесу людство досягнуло раніше небачених можливостей. Натепер не складає труднощів виробити зі старого сміття нові красиві й корисні речі. Така переробка сміття в Європі не дивує вже нікого, водночас Україна в такому процесі участі не бере, хоча в ході Європейської інтеграції перед нашою державою одним із центральних завдань стоїть узгодити зі здобутком співтовариства, зокрема, й екологічне законодавство. Разом із тим відсутність реальних механізмів, які втілюють в життя вітчизняну політику рециклінгу, тобто переробки відходів, і досі не існує.

Постановка завдання. Метою роботи є аналіз сучасного стану функціонування рециклінгу в Україні за умов недостатньої уваги й правового регулювання проблематики. Доцільно розглянути сутність рециклінгу, яким чином він врегульований в Україні, чому технологія працює як виняток, а не як правило.

Стан дослідженості проблеми. Питанню присвячена не досить велика кількість доктринальних праць таких науковців, як: С.В. Бойченко, А.П. Болховська, О.В. Дзюбинська, К.С. Зайченко, О.В. Іванченко, С.В. Кривенко. Однак все ж в аспекті екологічного права питання не досить викладене.

Результати дослідження. Натепер в Україні існує достатньо велика кількість нормативно-правових актів, які присвячені питанням відходів, до прикладу, Закони України «Про відходи» [1], «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про поводження з радіоактивними відходами» [2], «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» [3], «Про вилучення обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції» [4] тощо. Однак жоден із законів не надає дефініції поняттю «рециклінг» або «ресайклінг» (варто зазначити, що поняття тотожні й уживаються залежно від транслітерації англійського звучання). Питання рециклінгу в законах законодавцем розглянуто досить вузько, а саме з відповідних норм щодо утилізації варто витлумачувати особливості рециклінгу.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про відходи» утилізація відходів – використання відходів як вторинних матеріальних чи енергетичних ресурсів [1]. Тобто по суті надане у

відповідному законі визначення є чи не єдиним згадуванням про рециклінг (хоча поняття й не вживається в українському законодавстві).

Варто розуміти, що далеко не всі відходи підлягають рециклінгу. Як зазначає С.М. Мустафаєва, відходи, які вже були у вжитку й втратили свої споживчі якості й властивості, залежно від можливості їх подальшого використання можуть поділятися на ті, що утилізуються, та, відповідно, ті, що не утилізуються. Для перших може існувати технологія перероблення з подальшим використанням в процесі виробництва, для інших це неможливо, а їх обіг завершується на етапі використаної сировини. Рециклінгом у розумінні авторки може визнаватися повторне корисне використання відходів, виготовлення з них нових матеріалів і товарів, отримання (виділення) з відходів енергії внаслідок спалювання або піролізу промислового й побутового сміття [5, с. 16]. З такою позицією однозначно можна погодитися, а також варто зазначити, що кількість відходів, які підлягають утилізації, набагато більша від протилежних. Це можна вважати позитивним аспектом, адже такий факт дозволяє говорити про можливість переробки різного роду матеріалів, які в майбутньому отримають «друге життя».

С.В. Кривенко, зазначає, що рециклінг можна визначити як систему організаційно-економічних і технологічних заходів із повернення відходів виробництва й споживання в повторний господарський оборот [6, с. 84]. Насамперед варто на основі такої позиції науковця все ж звернути увагу на те, що рециклінг – складова частина процесу екологізації в широкому розумінні. Тобто, з нашої позиції, під рециклінгом варто розуміти процес переробки відходів за допомогою спеціальних технологій для їх подальшого використання.

Рециклінг є складовою частиною кругової економіки. Головна ідея кругової економіки полягає саме в організуванні корисного колообігу ресурсів. Водночас під ресурсами насамперед розуміються сировинно-енергетичні ресурси. Вони мають природне (біологічне) і штучне походження. Їх об'єднують перші три фази життєвого циклу сировинного ресурсу, а саме: залучення ресурсу у виробництво – створення продукту з використаної сировини – споживання товару, виготовленого з конкретного ресурсу [7, с. 21]. Тож очевидний факт, що впровадження рециклінгу в Україні сприяє розвитку кругової економіки, яка є сучасним «трендом» у світі.

Як видається, натепер питання рециклінгу в Україні не досить затребуване. Брак правового регулювання такої тематики є основною проблемою, яка гальмує розвиток процесу рециклінгу. Нині питання рециклінгу в законодавчих актах викладено, на жаль, тільки фрагментарно, а прямо поняття «рециклінг» навіть не використовується. Водночас стратегічним завданням для України визнається питання утилізації відходів.

Окрема увага такому питанню присвячена в Національній стратегії управління відходами в Україні до 2030 року від 8 листопада 2017 р. Зокрема, Стратегія будується на таких принципах:

- перероблення відходів – утилізація з поверненням у виробничий цикл різних матеріалів, що містяться у відходах;
- інші види утилізації відходів, у тому числі енергетична утилізація, – використання відходів як вторинних енергетичних ресурсів [8].

Однак навіть такий стратегічний напрям поки що не набуває реального втілення в життя.

Варто звернути увагу на той факт, що в першому читанні був прийнятий Проект Закону України «Про управління відходами». У п. 43 ч. 1 ст. 1 Проекту Закону України «Про управління відходами» вказано, що рециклінг – операція з відновлення, в результаті якої відходи переробляються на продукцію, матеріали або речовини. Така операція містить перероблення органічного матеріалу, проте не включає відновлення енергії чи перероблення на матеріали, що будуть використовуватися як паливо або матеріали для зворотного заповнення [9]. Поки що закон, які і подібні, що подавалися на розгляд Верховної Ради України, залишилися неприйнятими. З такого приводу не досить зрозуміло видається позиція законодавця, адже натепер в Україні об'єктивно необхідне існування єдиного законодавчого акту, який би чітко й не фрагментарно регулював питання рециклінгу або інших видів утилізації відходів.

Допоки в Україні на законодавчому рівні питання рециклінгу залишається не розв'язаним, новини повідомляють про речі, до яких в Україні, здається, ще досить далеко. Так, у столиці Австрії сміттєспалювальний завод став теплоелектростанцією – і водночас мистецьким об'єктом. Своєю чергою Велика Британія є одним зі світових лідерів у перетворенні харчових відходів на енергію. Ще в південнокорейському «місті майбутнього» Сонгдо спеціальна каналізація забирає сміття безпосередньо з квартир і транспортує через підземні труби до сортувальних механізмів. Насамкінець в Індії поліетиленові пакети, обгортки шоколадок, упакування від печива використовуються для будівництва доріг [10].

Приклади таких держав непоодинокі. Дійсно, слід сказати, що Європейські держави звертають особливу увагу на питання відходів. Для держав – членів Європейського Союзу не допустиме існування масивних полігонів сміття, які з кожним роком все більш шкідливо впливають на навколишнє природне середовище. Водночас Україна, підписавши Угоду про асоціацію з Європейським Союзом (далі – ЄС), зробила перший крок у побудові міцних відносин співробітництва з ЄС, взяла на себе зобов'язання щодо поліпшення наявної екологічної ситуації, важливою частиною якої варто вважати й політику щодо відходів.

Натепер розвиток рециклінгу гальмують: відсутність законодавчого регулювання питань; той факт, що держава не займається популяризацією утилізації та рециклінгу відходів; відсутність налагоджених виробництв, які займають вторинною переробкою; низький рівень екологічної освіти. Останній факт можна проілюструвати хоча б так, що в багатьох містах України встановлені спеціальні урни для відходів, поділені на секції: скло, папір, пластик тощо, однак, за спостереженнями, українці майже не дотримуються написів на відповідних урнах, а тому про впровадження більш прогресивних методів реалізації політики рециклінгу, до прикладу, обов'язкової здачі вторинної сировини на переробку, говорити ще рано.

Слід наголосити, що переробка вторинних ресурсів має соціальний, екологічний та економічний ефекти, які сприяють розвитку ринку вторинних матеріальних ресурсів, екологічній безпеці довілля та здоров'я людини, економії природних ресурсів і корисних копалин, підвищенню зайнятості населення, поліпшенню умов існування суспільства й розвитку бізнесу у сфері переробки вторинних матеріальних ресурсів [11, с. 226].

Як зазначають, К.С. Зайченко, А.П. Болховська, не дивлячись на всі складнощі, є й позитивні приклади впровадження ресайклінгу. Один із найвідоміших проєктів – лабораторія ресайклінгу *Zelenew*. Виробництво знаходиться у Львові й створює обладнання, яке переробляє пластик у нові продукти (світильники, предмети декору, контейнери для зберігання та інші). Інноваційна технологія, що була впроваджена на виробництві, нагадує ручний 3D-принтер, який не потребує додаткового обладнання, значної виробничої площі або великої кількості персоналу. Майстерня працює на принципах краудфандингу, де на зібрані кошти забезпечується виконання тих чи інших її ініціатив. А прибуток спрямовується на виконання важливих соціальних ініціатив. *Zelenew* – приклад соціально відповідального підприємництва [12, с. 10]. Існування такого проєкту є вже досить значним кроком, однак він жодним чином не пов'язаний із політикою держави, яка в той час, коли громадські діячі б'ють на сполох, залишається осторонь проблеми утилізації відходів.

Висновки. Отже, рециклінг – це новітнє слово в еколого-правовому регулюванні управління відходами, що передбачає переробку відходів у нові речі, які придатні для використання. Натепер питання рециклінгу набуває особливої актуальності за умов значного накопичення відходів на полігонах, які могли б отримати «друге життя» шляхом їх перероблення. Відсутність реального правового регулювання питання рециклінгу в Україні, а також просвітницької роботи в такому напрямі гальмують цей процес. З огляду на це необхідне прийняття Закону України «Про управління відходами» або Закону України «Про рециклінг», які закладуть основи політики поводження з відходами в Україні й стануть важливим кроком в Європейській інтеграції України. Подальші наукові розробки питання актуальні й необхідні в аспекті вироблення пропозицій, які можуть бути взяті до уваги вітчизняним законодавцем.

Список використаних джерел:

1. Про відходи : Закон України від 05 березня 1998 р. № 187/98-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 22.01.2022).
2. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 22.01.2022).
3. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24 лютого 1994 р. № 4004-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 22.01.2022).
4. Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції : Закон України від 14 січня 2000 р. № 1393-XIV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1393-14#Text> (дата звернення: 22.01.2022).
5. Мустафаєва С.М. Деякі аспекти політики ЄС щодо рециклінгу. *Концепт науки XXI: стратегії, методи та наукові інструменти* : матеріали I Міжнародної студентської наукової

конференції, м. Херсон, 12 листопада 2021 р. / ГО «Молодіжна наукова ліга». Т. 2. Вінниця : ГО «Європейська наукова платформа», 2021. 136 с.

6. Кривенко С.В. Сучасні підходи до розвитку рециклінгу вторинних матеріальних ресурсів в контексті «зеленої» індустрії. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2014. № 4. С. 83–89.

7. Дзюбинська О.В. Механізм використання ресурсного потенціалу побутових відходів регіону на засадах кругової економіки : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.05 ; Луцький національний технічний університет. Луцьк, 2021. 311 с.

8. Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08 листопада 2017 р. № 820-р / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 22.01.2022).

9. Проект Закону про управління відходами від 04 червня 2020 р. № 2207-1-д. *База даних «Законодавство України»*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69033 (дата звернення: 22.01.2022).

10. Ресайклінг. Друге життя відходів. *Бібліотека Сумського державного університету* : вебсайт. URL: <https://library.sumdu.edu.ua/uk/biblioteka/library-projects/zelena-biblioteka/abetka-ekoaktivista/resaiklinh-druhe-zhyttia-vidkhodiv/1723-resaiklinh-druhe-zhyttia-vidkhodiv.html> (дата звернення: 22.01.2022).

11. Бойченко С.В., Лейда К., Іванченко О.В. Екологістика, утилізація та рециклінг транспортних засобів: тенденції та перспективи розвитку. *Наукові технології*. 2016. № 2 (30). С. 221–227.

12. Зайченко К.С., Болховська А.П. Ресайклінг як складова циркулярної економіки. *Economics. Management. Innovations*. 2020. № 2 (27). URL: <http://eui.zu.edu.ua/article/view/ISSN2410-3748-2020-2%2827%29-3/217916> (дата звернення: 22.01.2022).